

BESLUT

2020-09-21 Dnr: 20/00991

SAKEN

Räls, P1, 2020-03-19, program om järnvägens mörka historia; fråga om saklighet

BESLUT

Programmet frias. Det strider inte mot kravet på saklighet.

PROGRAMMET

Programmet handlade bland annat om järnvägens betydelse för Förintelsen.

Inledningsvis i programmet sa en berättarröst bland annat följande.

Järnvägars kapacitet att transportera stora mängder människor på ett energieffektivt sätt kan ju också användas av dem som har onda avsikter. De flesta historiker är överens om att förintelsen av sex miljoner judar och andra icke önskvärda människor inte hade kunnat genomföras så snabbt och så effektivt om det inte vore för järnvägen och tågen. Det är knappast en slump att den vanligaste symbolen för nazisternas massmord är rälsen som leder in under vaktornen i Auschwitz-Birkenau. In i dödsriket. In i mörkret. Platsen hade valts på grund av dess centrala läge på Europas tågkarta. Auschwitz var helt enkelt mittpunkten i ett nätverk av järnvägsräls som förenade sig långt ut på den europeiska kontinenten.

Därefter sa berättarrösten bland annat följande.

Järnvägens roll som transportsystem var så viktigt att tyskarna redan hösten 39 började skingra de judiska getton i Polen som inte hade järnvägsförbindelse. Det var helt enkelt för bökigt att tränga ihop stora mängder människor om det inte fanns räls som ledde dit och därifrån. När man på Wannsee-konferensen i januari 42 klubbade *die Endlösung der Judenfrage*, alltså den fasansfulla slutgiltiga lösningen – så blev det ännu tydligare: det var med hjälp av Europas järnvägsnät som massmordet skulle verkställas.

Senare i programmet sa berättarrösten bland annat följande.

Vagnarna som skulle till utrotningslägren kunde stå och vänta i flera dagar på olika stickspår. Dödsresan tog i genomsnitt fyra dygn. Den allra längsta transporten var den med judar från den grekiska ön Korfu. Det tåget tog 18 dagar på sig från stationen i Thessaloniki till det polska utrotningslägret.

ANMÄLAN

Anmälaren är kritisk till att det i programmet sades ”polska utrotningslägret” om ett förintelsläger i nazistockuperade Polen. Anmälaren anför att det var direkt felaktigt och farligt eftersom det leder till historieomskrivning. Polen var ockuperat och det fanns inga polska förintelsläger.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Radio AB (SR) anser att programmet överensstämmer med kravet på saklighet och anför sammanfattningsvis följande.

I programmet *Räls* undersöks olika aspekter av tågresa och järnvägens betydelse för samhället och historien. Det aktuella programmet handlade om tågens ”mörka sida”, bland annat då tåg användes för att transportera judar genom Europa till koncentrationsläger.

Att det var Nazityskland som låg bakom andra världskrigets utrotningsläger, och inte Polen, framgår vid flera tillfällen i programmet. Det framgår även att Auschwitz valdes på grund av dess centrala läge på Europas tågkarta.

Formuleringen ”polska utrotningslägret” användes för att tydliggöra lagrets geografiska position, och inte för att antyda att det var den polska regeringen eller polackerna som var ansvariga för Auschwitz-Birkenau eller något av de andra utrotningslägren.

Sammantaget var det tydligt att formuleringen ”polska utrotningslägret” syftade på lägret som var beläget i Polen (och inte de läger som var belägna i Tyskland, Ukraina eller någon annanstans) och inte vem som drev lägret. Att en djupare analys av Polens roll i andra världskriget saknades innebar inte att de uppgifter som lämnades inte var korrekta eller att det utelämnades uppgifter som gjorde framställningen vilseledande.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SR ska utöva sändningsrätten sakligt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (12 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden anser att programmet inte strider mot kravet på saklighet. Det framgick tillräckligt tydligt att det som åsyftades i programmet var ett tyskt förintelsläger som var beläget i det tyskockuperade Polen under andra världskriget.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Ulrika Hansson, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg, Gunnar Springfeldt, Kristina Åberg och Erik Fichtelius efter föredragning av Johannes Wik.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Johannes Wik

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.